ADVIESRAAD PARTICIPATIEWET AMSTERDAM

ADVIES

Onderwerp: Implementatie maatregelen Participatiewet in Balans

5 oktober 2026

De wet Participatiewet in balans is deels al in werking getreden op 1 januari 2026.
Nu worden de onderdelen van de Wet Participatiewet in balans door de gemeente voorbereid die op 1-1-2027 in werking treden en waarbij ruimte is voor eigen invulling van de gemeente.
Het gaat hierbij om de volgende onderwerpen:
- verruiming bijverdiengrenzen,
- bufferbudget,
- bijstandsverplichtingen,
- maatschappelijke participatie.

Op 16 september 2026 hebben ambtenaren van de gemeente deze onderwerpen samen met de Adviesraad verder besproken. Onderstaand geeft de Adviesraad zijn advies op deze onderwerpen. Dit advies is zonder raadpleging van de achterban tot stand gekomen.

Meten van effecten van wijzigingen

Advies/aandachtspunten:

- **Monitoring en evaluatie:** De Adviesraad benadrukt het belang van het meten van de effecten van de nieuwe maatregelen, zowel kwantitatief (bijv. hoe vaak een maatregel wordt toegepast) als kwalitatief (ervaringen van burgers). Dit moet leiden tot inzicht in of de maatregelen het beoogde effect hebben (bijv. meer vertrouwen, menselijker, financiële stabiliteit, arbeidsparticipatie). Eenvoud, vertrouwen en menselijke maat zijn hierbij centrale waarden. De Adviesraad wil inzicht krijgen in hoe vaak deze mogelijkheden worden toegepast en wat het effect hiervan is op de bijstand.
    - Voorbeeld: Toekennen van bijstand met terugwerkende kracht (en gebeurt dit ook proactief?), de mogelijkheid om af te zien van de zoekperiode bij bijstandsaanvragen van jongeren, inzet van het bufferbudget en de optie om een vereenvoudigde aanvraag in te dienen, moeten gemonitord worden om te zien of ze leiden tot meer bijstandsuitkeringen of juist tot striktere naleving.

- **Klanttevredenheidsonderzoek:** Naast cijfers over de toepassing van instrumenten moet er aandacht zijn voor de ervaringen van burgers. Hoe ervaren zij de dienstverlening? Voelen zij zich daadwerkelijk beter geholpen, gehoord en gezien en heeft de

ondersteuning ook echt bijgedragen aan verbetering van de situatie. Een nulmeting kan worden gebruikt om veranderingen in de tijd zichtbaar te maken. Dit kan via klanttevredenheidsonderzoeken, maar ook via gesprekken met vrijwilligersorganisaties die direct contact hebben met burgers. De Adviesraad vindt het belangrijk dat de resultaten van de effectmetingen niet alleen worden verzameld, maar ook kunnen leiden tot aanpassingen in gemeentelijk beleid en uitvoering.

- **Professionalisering medewerkers:** De kennis en houding van klantbegeleiders zijn cruciaal, zoals: met aandacht luisteren. De Adviesraad adviseert om medewerkers goed te scholen, zodat zij op de hoogte zijn van de nieuwe regels en deze op een mensgerichte manier kunnen toepassen. Dit kan via interne opleidingstrajecten, zoals de Participatiewet in balans leergang voor klantbegeleiders. De Adviesraad vindt het belangrijk dat nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan vertrouwen, eenvoud en de menselijke maat.

Maatschappelijke participatie

Advies/aandachtspunten:

- **Balans tussen uitstroom en participatie:** Er moet een balans zijn tussen het stimuleren van uitstroom naar werk en het ondersteunen van maatschappelijke participatie. De Adviesraad waarschuwt voor een te grote focus op uitstroom, omdat dit ten koste kan gaan van burgers die niet kunnen werken. Door een eenzijdige focus op uitstroom kunnen vertrouwen en menselijke maat in het gedrang komen.
- **Initiatief bij de burger:** De Adviesraad benadrukt dat het initiatief voor maatschappelijke participatie bij de burger moet liggen en er moet voldoende ruimte zijn voor een brede invulling van maatschappelijke participatie. De gemeente moet dit faciliteren en ondersteunen, maar niet verplichten.
    - Voorbeeld: Als een burger aangeeft dat hij/zij voldoende heeft aan het zorgen voor kleinkinderen of deeltijd vrijwilligerswerk, moet dit worden geaccepteerd, tenzij er duidelijke contra-indicaties zijn (bijv. als de burger wel kan werken maar dit weigert).
- **Ondersteuning voor specifieke groepen:** Er moet extra aandacht zijn voor groepen die hulp nodig hebben of moeite hebben om zelf initiatief te nemen, zoals nieuwkomers met een taalbarrière of hoogopgeleide migranten die hun vaardigheden niet kunnen benutten. Voor hen kan maatwerk nodig zijn, zoals taaltrainingen of hulp bij het vinden van passend vrijwilligerswerk.
    - Voorbeeld: Een hoogopgeleide migrant die in zijn/haar land tandarts was, moet niet gedwongen worden om achter de kassa te werken, maar ondersteund worden bij het vinden van een passende plek in de Nederlandse samenleving.
- **Kennis bij klantbegeleiders:** Klantbegeleiders moeten op de hoogte zijn van alle mogelijkheden voor maatschappelijke participatie, zoals vrijwilligerswerk, dagbesteding of informele netwerken. Ze moeten meer gebruik maken van het netwerk in de wijk, want daar zit heel veel aanbod waar klanten bij gebaat zouden zijn.
- **Verplichten van maatschappelijke participatie:** De Adviesraad is terughoudend over het verplichten van maatschappelijke participatie. Dit moet alleen overwogen worden als er duidelijke signalen zijn dat iemand onvoldoende participeert en er perspectief is op werk. Verplichten moet altijd het laatste middel zijn. Stap 1 is goede begeleiding vanuit de klantbegeleider, die ruimte geeft voor eigen en brede invulling maatschappelijke participatie.

Verruiming bijverdiengrenzen

Advies/aandachtspunten:

- **Automatische toepassing van 15%-vrijlating:** Het is van belang dat arbeid loont, en dat mensen dit ook weten. De Adviesraad steunt het voorstel om de 15%-vrijlating standaard 12 maanden toe te passen voor mensen die in deeltijd werken. Dit stimuleert arbeidsparticipatie en biedt financiële zekerheid.
    - Verlenging na 12 maanden: De Adviesraad adviseert om ruimhartig om te gaan met verlenging van de 15%-vrijlating, tenzij er duidelijke contra-indicaties zijn (bijv. als iemand meer kan werken maar hier onvoldoende inzet voor toont).
- **Stimuleren van meer uren werken:** Om mensen te verleiden om meer te gaan werken, kan de gemeente overwegen om een aanvullende premie of uitstroompremie in te voeren. Dit moet echter eenvoudig en uitvoerbaar zijn.
    - Voorbeeld: Een eenmalige premie van € 200 bij het starten van een baan, of een vereenvoudigde maandelijkse premie van € 50.
- **Complexiteit van het huidige systeem:** De Adviesraad adviseert om het huidige bijverdienpremiesysteem te vereenvoudigen. Het huidige systeem is te complex en wordt niet altijd goed begrepen door burgers en/of door de medewerkers. Ook moet goed duidelijk worden gemaakt dat men bezwaar kan maken tegen een besluit.
- **Toeslagen:** De 15%-vrijlating heeft geen of vrijwel geen invloed op toeslagen zoals huurtoeslag of zorgtoeslag. Wel moet er aandacht zijn voor het bruto-netto verhaal, vooral bij mensen die midden in het jaar part time toeslag krijgen. Dit moet door de burger worden opgegeven richting dienst Toeslagen.
- **Urenuitbreiding:** Bij het beoordelen van de mogelijkheid om meer uren te werken, moet het perspectief van de burger centraal staan. De klantbegeleider moet eerst luisteren naar de wensen en mogelijkheden van de burger voordat er conclusies worden getrokken.

Bufferbudget

Advies/aandachtspunten:

- **Inkomensstabiliteit:** Het bufferbudget moet ervoor zorgen dat burgers niet in financiële problemen komen door schommelingen in hun inkomen als gevolg van verrekening. Dit draagt bij aan hun bestaanszekerheid.
- **Doelgroep:** Het bufferbudget moet vooral worden ingezet voor mensen in deeltijden werken en te maken krijgen met verrekeningen. Het kan helpen voor mensen met wisselende inkomsten, zoals ZZP'ers of mensen met tijdelijke contracten.
- **Gelijkmatige toepassing:** Het bufferbudget moet gelijkmatig worden toegepast om grote verschillen tussen burgers te voorkomen. Mogelijk kan dit door een maximumbedrag te hanteren (bijv. € 250 per keer).
- **Vierwekenloon dan wel wekelijks loon:** De Adviesraad vraagt aandacht voor mensen die per 4 weken worden uitbetaald. Als zij in één maand twee keer loon ontvangen, kan het bufferbudget worden ingezet om de verrekening gelijkmatiger te spreiden. Voor mensen die wekelijks hun loon ontvangen, zoals via uitzendbureaus, geldt hetzelfde.

Overige financiële regelingen

Advies/aandachtspunten:

- **Individuele inkomenstoeslag (IIT):** De gemeente kent IIT ambtshalve toe aan mensen met een bijstandsuitkering, maar niet aan mensen met een laag inkomen zonder bijstand.

De Adviesraad adviseert om mensen met een laag inkomen actief te informeren over de ITT bijvoorbeeld via de website en dan in het Nederlands, Engels, Arabisch en Turks.

- **Alo-kop:** De groep die in aanmerking komt voor de Alo-kop is kleiner geworden door wijzigingen in de wet. De gemeente hoeft hierdoor minder te zorgen voor financiële compensatie. De Adviesraad adviseert om hierover duidelijk te communiceren.
- **Niet-rechthebbende partner:** De norm voor de niet-rechthebbende partner wordt verhoogd van 50% naar 70% van de gezinsnorm. In Amsterdam werd dit al op deze manier uitgevoerd vanwege een jurisprudentie. De Adviesraad adviseert om mensen die in het verleden vanwege de lage bijstandsnorm mogelijk geen bijstandsaanvraag hebben ingediend, actief te informeren, bijvoorbeeld via de website en dan in het Nederlands, Engels, Arabisch en Turks.

Cultuuromslag (spoor 3)

Advies/aandachtspunten:

- **Menselijke maat en vertrouwen:** De Adviesraad benadrukt dat de cultuuromslag NU al moet plaatsvinden, niet pas in de toekomst. Dit betekent dat medewerkers moeten leren om met aandacht te luisteren naar burgers en hun verhaal centraal te stellen. Het vertrouwen tussen burger en gemeente moet worden versterkt.
  De cultuuromslag (spoor 3) is in Amsterdam opgepakt vanuit de Agenda Bestaanszekerheid voor iedereen en de landelijke aanpak gaat door nadat spoor 1 is ingevoerd.
- **Scholing en houding:** Medewerkers moeten geschoold worden in het toepassen van de nieuwe regels en het omgaan met burgers op een mensgerichte manier. Dit kan via trainingen en coaching.

Communicatie met burgers

Advies/aandachtspunten:

- **Communicatie met burgers:** Er moet duidelijk gecommuniceerd worden over de gevolgen van de wijzigingen voor burgers. Burgers moeten helder geïnformeerd worden over wat er van hen wordt verwacht.
- **Persoonlijke benadering:** Waar mogelijk moet er persoonlijk contact zijn met burgers, vooral als er grote veranderingen zijn die impact hebben op hun situatie.
- **Checklist voor burgers:** De Adviesraad adviseert om een checklist te ontwikkelen met alle veranderingen, zodat burgers weten wat ze wel en niet moeten melden.
- **Begrijpelijke taal:** Alle communicatie moet in begrijpelijke taal worden opgesteld, zodat burgers weten waar ze aan toe zijn. De Adviesraad biedt aan mee te lezen.
- **Aandacht voor mensen zonder uitzicht op (betaald) werk:** Er moet voldoende aandacht blijven voor burgers die niet (meer) kunnen werken of participeren en mogelijk in het monitorbestand terecht komen. Deze groep moet duidelijk geïnformeerd worden over wat wij van de gemeente kunnen verwachten en wat er nog van hen verwacht wordt qua verplichtingen. Het liefst ontvangen zij een besluit waarin hun rechten en plichten staan. Zorg er ook voor dat zij nog wel een aanspreekpunt hebben en doe de handreiking dat ze altijd contact op kunnen nemen als ze wel stappen willen zetten. En voeg de vraag toe: wat heb je nog nodig voor de toekomst? Liefst ook nog toelichting in een persoonlijk gesprek.

Afsluiting

De Adviesraad Participatiewet verzoekt het college/Dienst Werk, Participatie & Inkomen om een schriftelijke reactie op dit advies, binnen de hiervoor gestelde termijn.

Met vriendelijke groet,
Adviesraad Participatiewet Amsterdam